

SISSEJUHATUS

Priit-Kalev Parts, Kristi Jöeste, Madis Rennu, Ave Matsin, Eilve Manglus

Ajakirja *Studia Vernacula* ülesandeks on pakkuda akadeemilist võrdlevate uuringute ja diskussiooni platvormi peamiselt käsitööpraktikuile ja käelise kultuuri ning pärandi uurijaile, keskendudes käsitöö ja kultuuripärandi oskamise tahule. Ajakirja väljaandjaks on Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakond. Sellest lähtudes määratleme ajakirja valdkondadeülese, kuid humanitaarse põhisuunitlusega rahvusteadusliku akadeemilise väljaandena. Ajakirja suunitlust ja oskamise olemust avasime põhjalikumalt 2013. aasta numbriga sissejuhatuses (Parts *et al.* 2013).

2016. aasta toob *Studia Vernacula* lugejatele ühe olulise uuenduse. See on küll tehniline, kuid loodetavasti aitab lugejatel oluliselt paremini meie tekstidele ligi pääseda ning võimaldab autoritel oma töid paremini levitada. Nimelt on nüüd *Studia Vernacula*s ilmunud tekstidele olemas avatud veebipõhine juurdepääs.¹ Avatud juurdepääs laiendab oluliselt ajakirja kättesaadavust rahvusvahelisele üldsusele – keskkond juhib lugeja esmalt ingliskeelsete sisukokkuvõteteni; tehnilistel põhjustel ongi keskkond vähemalt esialgu ingliskeelne. Valdav osa ilmunud tekste ongi juba elektrooniliselt kättesaadavad või muutuvad kättesaadavaks peatselt. Autoriõiguse keerdkäikude tõttu on siiski tõenäoline, et kõiki tekste ega fotosid me veebis avaldada ei saa, seda eriti tõlkeartiklite osas.

Juba väljakujunenud tava järgi ilmub tänavuses *Studia Vernacula* numbris kolme tüüpi kirjutisi: esmalt tõlke- ja algupäraseid uurimusartikleid; praktika-, kogemus- ja oskuspõhiseid kirjatöid (rubriik „Praktikapeegel“) ning ülevaateid ajakirja tsükli jooksul toimunud asjakohastest käsitöösündmustest ning valminud üliõpilastöödest (rubriik „Ringvaade“).

Sissejuhatav tõlkeartikkel pärineb Göteborgi Ülikooli kultuuripärandi kaitse vanemlektorilt **Gunnar Almevik**ilt, keda rahvusliku käsitöö osakonnaga seovad ammused koostöösuhted.² Tema artikkel „Mõtteid teadussuurdest traditsioonilise käsitöö valdkonnas“ tegeleb selliste käsitööpraktika kestlikkuse seisukohast oluliste teemadega nagu käsitöö vaikiva oskusteabe

1 *Studia Vernacula* on kättesaadav elektrooniliselt aadressil <http://ojs.utlib.ee/index.php/SV/index>. Vanemate numbrite lugemiseks klõpsake nupule „ARCHIVES“.

2 Gunnar Almevik oli rahvusvahelise projekti PROLOG (2012–2014) täitja Göteborgi Ülikoolis. Projekti käigus selgitati välja palkehitud õpetamise olukord ja arendati koolitustegevust Põhjamaades ja Balti riikides. Projekti eesmärk oli palkehitud õpetamiseks uute meetodite väljatöötamine. Projektist PROLOG vaata lähemalt <http://kultuur.edu.ee/prolog>; vt ka Malinen 2015.

siire, käsitöö suhe kutseõppega ja kutseõppesüsteemiga, suhe akadeemilise teadmissüsteemi ja muinsuskaitsepraktikaga.

Almevik tõdeb, et kuigi tööstuslik masstootmine ja -tarbimine laastab käsitöö traditsioonilisi institutsioone ja ettevõtteid, on kolmandik Euroopa tööhõivest endiselt väikeste käsitööstuslike ettevõtete päralt. Euroopa Kutsehariduse Arenduskeskus (CEDEFOP) rõhutab, et väikesed käsitööettevõtted lõpetavad tegevust põhjusel, et noor põlvkond ei soovi äri üle võtta. Rootsis läbi viidud uuringute põhjal nõrgenevad käsitöölased peretraditsioonid ning väljaspool pereringi ei ole käsitööettevõtted valmis õpipoistesse või -tüdrukutesse investimisega riskima. Väikesed ettevõtted sooviksid värvata väljaõppinud käsitöölisi, neid pole aga tööturul võtta, kuna kutseharidus keskendub peamiselt tööstuse vajadustele. Haridusinstituutide ja kutseorganisatsioonide pingutused laiendada õpipoisiõpet ei ole hoolimata noorte suurest tööpuudusest neile ahvatlevad ja õpipoisikohad jäävad Rootsis sageli täitmata.

Traditsioonilises käsitöös valdaval moraalil ja hoiakutel võib siin olla oma osa, mis takistab käsitööstuse kohanemist tänapäeva ühiskonnaga. Mitte kõik traditsioonid pole head. Almevik toob näiteks uuringuid, mis näitavad, kuidas kutseharidus ja -praktika vormivad õpilasi ehitustööstuse kultuurilisajalooliselt kujunenud maskuliinsete normide kohaselt.³

Traditsioonilise käsitöö õppimine rõhutab meistrikesksust. See suhe on isiklik, pikaajaline ning asümmeetriline – teisiti ei saagi, kuna meistri oskusteave pole dokumenteeritud. See alistav suhe ei klapi aga kokku tänapäeva noorte unistuste ja püüdlustega.

Artikkel vaatleb traditsiooniliste käsitöölade teadmuse siirdamist, tuginedes kogemuslikult käsitööd edendavatele tegevustele Göteborgi Ülikooli Käsitöölaboris (*Hantverkslaboratoriet*), ülevaadetele ja intervjuudele käsitöölaliste, käsitööettevõtete ja -kogukondadega. Artikli eesmärk on välja tuua traditsioonilise käsitööoskuse tähendusi ja seda, kuidas arusaam käsitööst mõjutab oskusteabe ülekannet. Autor esitab väljakutse nii hierarhilisele masstootmise süsteemile, mis pärsib individuaalsust, kui ka sotsiaalselt võõrandunud stuudiokäsitöö „ühe-mehe-armeedele“, argumenteerides vabavahoiaku (*open-source attitude*) poolt käsitöökogemuste ja -oskuste vahetamise ja koostööl (*co-craft*).⁴

3 Ilmselt kehtib väide rahvusvaheliselt (vrd Kokko 2009). TÜ VKA rahvusliku käsitöö osakonna kogemus ja uurimistulemused Eestist viitavad samale nähtusele ning seda mõlema sugupoole osas (Rennu 2009).

4 Seegi mõttekäik kõlab kokku Eesti kogemuse ja TÜ VKA rahvusliku käsitöö osakonna tähelepanekutega põlvkondlikust lõhest meistrikeskse „kontaktõppe“ ning noorema põlve linnaintelligentsi ja -noorsoo suuresti veebipõhise ja hoogsalt sotsiaalse teadmussiirde vahel (Parts *et al.* 2011; Rennu 2009).

Vaadeldes käsitöö esiletõusu kõrgharidussüsteemis, rõhutab autor mitmetele käsitööteoreetikutele tuginedes käsitööteaduse potentsiaali nii praktika kui ka akadeemilise distsipliini jaoks. Läbimurre akadeemilisse maailma võib anda traditsioonilistele käsitöövaldkondadele nii autoriteeti kui ka laiendada kompetentsi tänapäeva ühiskonnas näiteks pärandiliikumise ja -hoiu (*heritagization*) osas. Tänapäevane traditsiooniline käsitöö kasutab pärandiliikumist brändimise vahendina, seostab end muinsuskaitse ja vaimse pärandiga UNESCO konventsiooni tähenduses. Sedamööda, kuidas traditsioonilise käsitöö valdkonnad põimuvad harrastajate ja „professionaalsete amatööride“, akadeemiliste kogukondade ja muinsuskaitse tegevustega, kaastatakse käsitööpraktikuid läbirääkimisprotsessidesse selle üle, miks ja kelle poolt asju toodetakse, kaitstakse ja konserveeritakse (*preserve*) ning kuidas arvestada käsitöö väärtust eri sihtgruppidele. Almeviki keskne sõnum on, et käsitöölised peavad tegema oma traditsioonid läbipaistvaks ja avalikkusele mõistetavaks.

Mari Puki artikkel „Trükimustrilised pearätikud Kihnu kultuuriruumis“ annab olulise panuse Kihnu rahvarõivaste uurimisloosse. Selle eesmärgiks on tutvustada nüüdisajani kasutuses püsinud Kihnu rahvarõivaste traditsiooni olulist komponenti – pearätikute kandmise kultuuri alates 19. sajandi lõpust. Autor liigitab Kihnu pearätikud materjali, mustrite, päritolu ja kasutusotstarbe järgi. Kihnu rätikutele on omased veel päritolul ja mustritel põhinevad kogukonna antud nimetused, mida antakse edasi suulise pärimusena ja mis on püsinud põlvest põlve. Välitöödel kogutud materjale publitseeritud allikatega kombineerides õnnestus autoril välja selgitada, et nn kalliseltsi rätikud ja ka Riia rätikuteks nimetatud rätikud on pärit Venemaa manufaktuuridest, peamiselt 19. sajandi lõpu kuni 20. sajandi alguse Trjohgornaja ja Baranovi manufaktuuride trükitoöstusest, need on kasutuses pidulikel puhkudel praegugi ja on omandanud erakordse turuväärtuse. Ka uute, tänapäevaste rätikute hankimisel on ülimalt oluline, et need sarnaneksid värvide ja ornamentika poolest ajaloolistega. Seega on Kihnu rätikukandmise tava kogukondlik nähtus, mida võib Mari Puki arvates nimetada kollektiivseks ilumeeleks. See määrab, millist rätikut millise seelikuga koos kantakse, kuidas seda täpsemalt pähe seotakse ning säilitamiseks kokku volditakse.

Liis Burki artikkel „Kuusalu linik: tegumood ja kandmisviisid“ on rahvarõivaste kandjate jaoks omamoodi põnev detektiivilugu. See keskendub probleemile, kuidas reaalselt pähe panna ja kinnitada üht ammu unustatud peakatet, mille tegemisjuhend ja kandmisviisi soovitus on kirjas krestomaatilises eesti rahvarõivaste raamatus (Kaarma, Voolmaa 1981), kuid millega seoses tekkis autoril originaalset käes hoides intrigeeriv hüpotees. Nimetatud autorite poolt rekonstrueeritud kahest otsast tikandite ja pitsiga kaunistatud

pikliku liniku aluseks oli ainus säilinud ese Soome Rahvusmuuseumist, selle kinnitamisviisi aluseks aga foto 1906. aastast, millel on näha Kuusalust pärit naisterahvas kõnealuse pealinikuga. Helsingis sama esemega tutvudes selgus, et linik polegi mõlemast otsast kaunistatud. Ka tikandite mustris esines raamatuse edasiarendusi. Kuidas on ühe pruudiliniku rekonstrueerimise käigus olnud võimalik, et algesemele toetudes on lõppvormistus nõnda palju erinev? Kas muuseumis ja fotol olevad esemed on ikka funktsionaalselt samad?

Andunud niplaja ja Gunnar Almeviki mõttes kõige ehedama „professionaalse amatööri“ **Angelika Nõpsi** artikkel „Metallniplispitsid Eesti rahvarõivastel“ keskendub Eestis seni vähe uuritud niplispitsi liigile: peamiselt rahvarõivaste valmistamisel kasutatud metallniplispitsile. Autor selgitab välja, millistes Eesti piirkondades ja milliste rõivaesemete kaunistamisel on metallniplispitsi kasutatud. Oluline küsimus on ka pitside algne päritolu: kas need on kohapeal valmistatud või eksporditud. See kunagi nii väärtuslik pitsiliik leiab tänapäeval valmistatud rahvarõivaste juures väga vähe rakendust, seda eelkõige puuduvate oskuste, aga ka materjalide keeruka kättesaadavuse tõttu. Artikli viimane osa keskendubki võimalustele seda pitsi tänapäeval taasluua.

Pitsiuurija **Jane Jõgi** keskendub oma artiklis „Tohtpits pole tohust pits“ Eestis seni väga vähe kajastust leidnud tohtpitsile. Kuna pealiskaudsel vaatlusel meenutab see oma struktuurilt heegelpitse või võrkpitse, on seda tehnikat raske tuvastada ja kirjanduseski on seda vaid kord põgusalt mainitud. Tohtpits on eesti nõelapits, mis sarnaneb tehnoloogiliselt ülejäänud Euroopa nõelapitsidega. Ühesugused on kasutatavad pisted, ka tikkimismaterjalid võib leida sarnasusi. Erinevusi leidub mõnes valmistusetapis ja alusmaterjalid, millele pingutatakse pitsile kuhu andev kontuurniit. Kui traditsiooniliselt pingutatakse kontuurniit tugevale riidele või varasemalt ka pärgamendile, siis Eestis kasutati alusmaterjaliks kasetohuriba. Sellest on pits saanud ka oma nime – tohtpits. Tohtpitsi on rahvarõivaste juures kasutatud vähesel määral tanude ja põlledes kaunistamiseks.

Astri Kaljus käsitleb artiklis „12. sajandi lõpu Kukruse „memme“ rõivakangaste rekonstrueerimise lugu käsitöölise vaatenurgast“ kangaste rekonstrueerimist Ida-Eestist Kukruselt välja kaevatud välja 12. sajandi lõpu naise matusesäilmete põhjal. Autor seadis eesmärgiks saavutada visuaalne sarnasus mineviku kangastega. Kuna leid on rikkalik ehete ja pronkskaunistuste poolest, kuid kasin tekstiili osas, tuli rõivaste rekonstrueerimisel aluseks võtta muidki samasse aega dateeritud arheoloogilisi tekstiilileide, samuti kombineerida teadmisi muistsest tekstiilitehnoloogiast nüüdisaegsete võtetega ja tehnoloogiatega. Autor mõtestab rekonstrueerimisprotsessi käsitöölise isiklikel kogemustel põhinevalt, ennekõike kangakuduja vaatenurgast.

Praktikapeegli rubriigis leidub rahvarõivauuri ja -meistri, pärandtehnoloogia magistri **Inna Raua** sulest valminud mõtisklus rahvarõivastega seotud väärtushinnangutest („Rahvarõivas talupojakultuuri ühe ilmingu ning mõttemaailma kajastajana. Interpretatsioon Vändra kihelkonna näitel“). 19. sajandi Eesti talupojakultuuris kantud rahvarõivaste tänapäevane uurimine, valmistamine ja kandmine eeldab nii esemete head tundmist kui ka nendega algselt seotud arusaamade, suhtumiste ja maailmavaate teadvustamist. Peamiselt kodukäsitööna valminud ajaloolise rõivastuse taga peituvat mõttemaailma saame tänapäeval uurida vaid kaudselt, kuna perekondlik ja üldine elamise struktuur on muutunud. Ajalooline mõttemaailm ilmneb rahvariiete valmistamise ja kandmise viisides ning on tingitud keskkonnast, milles talupojad elasid. Olles peale põhjalikku säilinud esemete uurimist ise algusest lõpuni valmistanud üheksa Vändra kihelkonna rahvarõivakomplekti, jagab Inna Raud oma töö käigus tekkinud mõtteid sellest, mida jutustavad hoolikale vaatlejale esmapilgul tummad rõivaesemed 19. sajandi talurahva elust ja väärtusmaailmast.

Eesti rahvarõivakomplektide koostamise ideoloogiatega kujunemisest vestlevad omavahel Virumaa kostüümi näitel kogenud rahvarõivaste tootja, pärandtehnoloogia magister **Kersti Loite** ja rahvarõivanõustamise *grand old man*, etnograaf **Igor Tõnurist** („Rahvarõivaste komplekteerimise poliitiline kunst“). Eesti muuseumikogudes leidub palju üksikuid rahvarõivaesemeid, kuid vähem terviklikke rahvariidekomplekte. Ühiskondlik tellimus on eeldanud rahvarõivakomplektide koostamist alles alates 1930. aastatest, mil tegutses Eesti Rahva Muuseumi rahvarõiva nõuandekoda. Tõnurist kirjeldab, millised olid komplekteerimiseelised nõukogude ajal, kui seda suunasid oluliselt tantsupidude juhid, ning millistelt alustelt töötaks ta praegu välja Virumaa kostüümi. Neid teemasid arutades kerkisid küsimused rahvariiete lõigetest, sobivatest ehetest ja rõivakomplektide ühiskondlikest funktsioonidest. Kuigi endisaegsete etnograafide töödes ilmunud komplekte peeti läbi nõukogude perioodi ja peetakse tihti senini objektiivseteks etalon-näideteks, avab Tõnurist toonaste komplekteerimispõhimõtete subjektiivsust ja valikulisust. Ta soovib rahvarõivakandjatel mitte juhendada ainult kõige tüüpilisematest näidetest, vaid olla avatud ka ajaloolisel ainekul põhinevatele variatsioonidele. Uute rahvarõivakomplektide koostamisel julgustab Tõnurist kasutama senisest mitmekesisemaid allikaid: aluseks võib võtta varem kirjutatud ja muuseumikogudes leiduvaid materjale, kuid ka endisaegsete rahvarõivaste sõnalisi kirjeldusi või neid kujutavaid maale.

USA palkehita ja renoveerija **Douglas C. Reed** esitleb ülevaateartiklis „Palkehitus: uurimise, taastamise ja arenguloo selgitamise vajadused Eestis ja maailmas“ palkehitud ajaloo uurimise ja palkehitud renoveerimise

arendustöö globaalset seisu, andes ühtlasi ülevaate oma erialasest kujunemistest, mis hõlmab nii õpipoisiteed provintsimeistri juures, laialdast iseisvat ettevõtlust palkhoonete renoveerimise valdkonnas kui ka ametlikku haridusteed antropoloogia ja palkmajade säilitamise valdkonnas George Washingtoni Ülikoolis Washingtonis. Lugemirännakud ülikoolis selgitasid talle, et palkehitud arenguloo ja levikuga seoses oli kollektiivses teadmispagasis palju lünki. Lünkade likvideerimiseks on autor ette võtnud mitmeid uurimisretki. Välitööd Türgis ja Lõuna-Euroopas kuni Skandinaavia maade ja Balti riikideni tegid selgeks, et eurooplastele omased palkehitud ehitised ei jäänud USA idarannikule jõudes samaks: pigem võeti kasutusele ainult üksikud Euroopas üldlevinud detailid ja toimingud ning kiiresti kujunes välja Ameerika stiilis palkehitud.

Need avastused näitasid, kui ekslik on teha ühe või kahe inimese uurimistöö põhjal kaugeleulatuvaid järeldusi palkmaja ehitusvõtete päritolu ja leviku kohta. Selgub, et enamik Ameerika autoreid pole olnud erialase väljaõppega, mida on vaja selleks, et täielikult mõista palkehitud ehitiste praktilist toimimist.

Eestiski on vaja teha lisauuringuid, et kindlaks teha, kuidas kujunes välja rehielamu ja milline on selle päritolu. Eesti palkehitud ehitised on seitsme võõrvõimu-sajandi vältel üle võtnud palju erisuguseid ehitusvõtteid. Seetõttu on Eesti väga esinduslik piirkond, et uurida üldise palkehitud ehitiste arenguloo üksikasju ning teha kindlaks nende päritolu. Eesti ei ole siiski ainus riik, mille rikast palkehitud traditsiooni tuleks põhjalikumalt uurida. Mandri-Euroopa ja muu maailma palkhooneid on vaja üksikasjalikumalt uurida globaalsel tasandil.

Teadusuuringud mõjutavad märkimisväärselt käsitööndusliku palkehitud ehitiste õpet ning tuhandeid aastaid vanade ehitusvõtete taasuurutamist maailmas, kus on palju mürgiseid lahendusi, mis ei toimi uute hoonete puhul kuigi hästi. Ülemaailmne põhjalik uurimistegevus on ka keskkonnakaitseliselt oluline, aidates vähendada ehitustegevuse süsinikukoormust ning suured kohalike kogukondade ühtekuuluvust. Autor leiab, et globaalsete uurimistulemuste analüüsiks ja levitamiseks tuleb moodustada ühtne ning ülevõttepõhine palkmajade arengut uuriv organisatsioon, mille ülesanne on selgitada palkhoonete ajalugu ning välja töötada taastamis-, metsamajandamis- ja puidukaitsemetoodid. See on vajalik, et tagada palkehitud ehitiste järjepidev ning kõrgetasemeline väljaõpe ning et maailmas püsiks ja tekkiks paremini tasustatud töökohad, säiliks senini miljonitele inimestele peavarju pakuvad palkhooned ja taastuvate loodusvarade tõhus kasutus.

Tohumeister ja pärandtehnoloogia magister **Andres Rattasepp** kirjutab **ülevaateartiklis** „Tohu varumine elus puudelt. Emotsioonid, eetika, esteetika

ja seadused“ sellest, kuidas huvi tohutöö vastu on viimastel aastatel Eestis kasvanud; korraldatakse koolitusi ning alal tegutseb heatasemelisi meistreid. Mõlemal suunal on aga vaja korraliku kvaliteediga kasetohtu. Korjaja peab tohu lahti lõikama käsitsi ja enamasti on paratamatu koorida veel kasvavaid puid, kuna langetamine vigastab tohtu.

Parim käsitöötoht kasvab üldjuhul kõige väärtuslikumal vineeripakukasel, mida omanik valvab kiivalt, kuigi välimise tohukihi oskuslik eemaldamine ei kahjusta artiklis toodud uuringute kohaselt puu tervist ega puidu kvaliteeti kõneväärselt. Seega samalt puult „mitut nahka“ koorida oleks majanduslikult tulus ja igati kestlik praktika. Siiski peavad asjaosalised arvestama ühiskonnas levinud eetiliste, esteetiliste ning emotsionaalsete hoiakutega, mis tohu eemaldamist elavalt puult ja seejärel puu kasvamajätmist ei aktsepteeri.

Ülevaateartikkel toob välja tohukogumise kui omapärase korilusviisi ja vastava tohutööoskuse sõltuvussuhte tänapäevaste tabudega. Olusid arvestades leiab autor, et tänapäeval on kohane tohtu eemaldada vaid sama aasta jooksul raiumisele määratud puudelt. Rattasepa hästi argumenteeritud kompromisslahendus võiks pakkuda mõtlemissainet teistegi traditsiooniliste oskuste ning elualade viljelejatele ja õigusloojatele: mõtelgem rööpsetele kaasustele nagu hülgepüük Kihnus, elavate mändide koorimine vaigusisalduse tõstmiseks, alepõletus eksperimentaalarheoloogilistel eesmärkidel ja paljud teised teemad, mis üldsuses väga vastuolulisi tundeid äratavad.

Ülevaates „Meil töö ja lõbu tasakaalus – viiendast rahvusvahelisest noorte folkloristide konverentsist „Folklore of Connections, Folklore of Conflicts““ kirjutavad noored folkloristid ja etnoloogid **Katre Koppel**, **Anastasiya Astapova**, **Aivo Põlluäär**, **Liis-Marii Roosnupp** ja **Keiu Telve** 2015. aastal aset leidnud teadussündmusest. Kui varem (alates 2011. aastast) on konverentsi toimumispaigaks olnud kordamööda Tartu ja Vilnius, siis viiendal korral kaasati korraldajate hulka TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia rahvusliku käsitöö osakond ning noored uurijad kohtusid hoopiski Viljandis. Selgi korral panustas korraldamisse lisaks ka etnoloogia ja folkloristika tudengeid ühendav organisatsioon Tartu Nefa Rühm. Viimase liikmete lühimuljeid ja fotosid ülevaatelugu ka pakub.

Konverentsi käigus spontaanselt tekkinud vestlused inspireerisid hulgaliselt Tartu folkloristide-etnoloogide ja Viljandi käsitööliste koostööideid, näiteks rahvusvahelise ühismagistriõppekava (tööpealkirjaga „Folklore and heritage studies“), kuhu esimene vastuvõtt toimub juba 2017. aastal, uurimistemade ühisplaanimise ja „timmimise“, juhendajate ja üliõpilaste vahetamise, käsitööteadusliku terminoloogia arendamise ja palju muud.

Introduction

**Priit-Kalev Parts, Kristi Jõeste, Madis Rennu,
Ave Matsin and Eilve Manglus**

The objective of *Studia Vernacula* is to offer a platform for comparative academic research and discussion to craft practitioners and researchers of manual culture and heritage, focusing on the aspect of practical skilfulness in crafts and cultural heritage. The publisher of the periodical is the Estonian Native Crafts Department of the University of Tartu's Viljandi Culture Academy. As such, we define the journal as a cross-disciplinary academic publication of Estonian humanistic studies. The orientation of the journal and the nature of the skills were explored in greater detail in the introduction to the 2013 issue (Parts *et al.* 2013).

2016 brings with it an important innovation for our readers. Although technical in nature, it will hopefully help our readers gain much improved access to our texts and will enable authors to disseminate their work more effectively. Namely, the texts published in *Studia Vernacula* can now be accessed online.¹ Free access significantly improves the availability of the publication to international readers – the online environment directs the reader first to the English-language summaries. The majority of published texts are already or soon will be available online. Due to the twists and turns in obtaining copyright, however, it is likely that we will not be able to publish every text and photo in our web publication, especially in the case of translated articles.

In accordance with the established tradition, this year's issue of *Studia Vernacula* consists of three types of publication: firstly, translated and original research articles; secondly, writings based on practical work, experience or skills (in the section "Practitioner's Corner"); and thirdly, overviews of relevant craft events that have taken place during the publication cycle and summaries of completed student papers (in the section "Topical case reports and overviews").

The introductory article is written by Senior Lecturer in Heritage Conservation at the University of Gothenburg **Gunnar Almevik**, who has

1 *Studia Vernacula* is accessible online at <http://ojs.utlib.ee/index.php/SV/index>. In order to read previous versions, click on the ARCHIVES button.

long been working with the Department of Estonian Native Crafts.² His article, “Reflections on knowledge transfer within traditional crafts”, targets important themes from the point of view of the sustainability of the practice of crafts, such as the transfer of the tacit knowhow of crafts, the relationship of crafts to vocational education, the relationship of such education to the academic system of knowledge and the practice of heritage conservation.

Almevik states that despite the fact that industrial mass production and consumption tend to ruin traditional craft-related institutions and enterprises, a third of European employment is still provided by small craft-oriented companies. The European Centre for the Development of Vocational Education and Training (CEDEFOP) emphasises that small craft-oriented enterprises close down their operations because the younger generation does not wish to take over their businesses. The results of surveys conducted in Sweden show that family craft traditions weaken and businesses are not prepared to risk investing in apprentices who do not belong to the family circle. Small craft-oriented enterprises would like to hire trained craftsmen, but there are none available on the labour market, as vocational education mostly concentrates on the needs of industry. The efforts made by educational institutions and vocational organisations to widen apprenticeships are not attractive to young people despite the high unemployment rate among them, and hence apprenticeship positions often remain unfilled.

The morals and attitudes prevalent in traditional crafts may play a role, preventing crafts from adapting to the ways of contemporary society. Some aspects of the traditions are contentious. Almevik gives the example of studies that show how vocational education and vocational practices mould students according to the masculine norms that have culturally and historically emerged in the construction industry.³

The study of traditional crafts places the emphasis on the master. Such a relationship is personal, long-term and asymmetrical – there is, in fact, no other way because the master’s knowhow is not documented. This subordinating relationship does not, however, match the dreams and aspirations of the young people of today.

2 Gunnar Almevik was responsible for the international project PROLOG (2012–2014) at the University of Gothenburg. In the course of the project the state of log building education was mapped and training activities were developed in the Nordic countries and Baltic States. The objective of the project was to develop new methods for the teaching of log building. More detailed information about the PROLOG project is available online at <http://kultuur.edu.ee/prolog>; see also Malinen 2015.

3 This claim is probably valid internationally (compare Kokko 2009). The experience and research results gathered in Estonia by the Department of Estonian Native Crafts of the University of Tartu’s Viljandi Culture Academy point to the same phenomenon, in regard to both sexes (Rennu 2009).

The article concentrates on the knowledge transfer of traditional crafts, based on activities that experientially promote crafts in the Crafts Laboratory (*Hantverkslaboratoriet*) of the University of Gothenburg, on overviews and interviews with craftsmen, on craft-oriented enterprises and on craft communities. The objective of the article is to highlight the meanings of traditional craft skills and to show how an understanding of crafts influences the transfer of knowhow. The author challenges both the system of hierarchical mass production that inhibits individuality and socially alienated “one-man-bands” of studio crafts, reasoning in favour of an open-source attitude in the exchange of craft experience and skills and co-crafts.⁴

Looking at the rise of crafts in the system of higher education, the author stresses (based on various craft theoreticians) the potential of craft research for both the practicing of crafts and the academic science thereof. Breaking through into the academic world may give traditional fields of crafts authority and increase their competence in contemporary society, for example as regards the heritage movement and conservation. Contemporary traditional crafts use the heritage movement as a branding tool, associating themselves with heritage conservation and mental heritage in the meaning of the UNESCO convention. Alongside the intertwining of the fields of traditional crafts with the activities of amateurs and “professional amateurs”, academic circles and heritage conservation, craft practitioners are involved in negotiation processes in order to discuss why and by whom things are produced, protected and preserved and how to assess the value of crafts from the point of view of different target groups. Almevik’s central message is that craftspeople need to make their traditions more transparent and understandable to a wider audience.

Mari Pukk’s article “Printed pattern headscarves in the cultural space of the island of Kihnu⁵” contributes greatly to the history of research into Kihnu’s folk costumes. The objective is to give an overview of an important component prevalent in the tradition of the folk costumes used on Kihnu up to the present day – the culture of wearing a headscarf that has its origins in the late 19th century.

4 Indeed, this train of thought coincides with the Estonian experience and the observations made by the Department of Estonian Native Crafts of the University of Tartu’s Viljandi Culture Academy about the generation gap between master-centred “first-hand” studies and the largely web-based and massive social knowledge transfer of the urban intelligentsia and youth (Parts *et al.* 2011; Rennu 2009).

5 The island has been entered into the UNESCO List of the Masterpieces of the Oral and Intangible Heritage of Humanity as the Kihnu Cultural Space. The ground for adding the island to the list was the island’s extraordinary ethnic uniqueness resulting from the island community’s geographic isolation: this was expressed in language, customs and material culture, for instance in the fact that the locals to this day wear the island’s folk costume in everyday situations.

The author classifies Kihnu headscarves by material, pattern, origin and purpose. Another characteristic of the Kihnu scarfs is the names given there to by the community based on their origin and pattern: these names are passed on in the form of oral folklore within the community and have remained the same for generations. By combining the materials collected during fieldwork with published materials, the author was able to determine that *kallisseltsi* headscarves – a type of cotton-print scarf on a red background used on the island – and the headscarves also known as Riga headscarves were made by Russian manufacturers, mainly in the printing industries of the Tryohgornaya and Baranov makers of the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. They are still used today on festive occasions and have acquired quite a remarkable market value. Even when contemporary new scarfs are acquired, it is extremely important that they resemble the historical ones in terms of colour and ornamentation. Hence, the tradition of wearing headscarves on Kihnu is a communal phenomenon that in Mari Pukk's opinion could be called a collective sense of beauty. This determines which headscarf is worn with a particular skirt, how exactly it is tied and how it is folded for storage.

Liis Burk's article "Bridal headscarves of Kuusalu Parish: design and use" is, in a way, an exciting detective story for wearers of national costumes. It concentrates on the problem of how to wear and tie a long-forgotten head cover, the making and wearing of which was recorded in a groundbreaking book on Estonian national clothing (Kaarma, Voolmaa 1981), but in connection with which the author had an intriguing hypothesis when holding an original piece in hand. The oblong cloth decorated with embroidery and lace at both ends, reconstructed by the author, is based on the single existing example from the National Museum of Finland; the cloth is tied, however, on the basis of a photo taken in 1906 which shows a Kuusalu woman wearing the scarf in question. When examining the same object in Helsinki, it turned out that the cloth was not actually decorated at both ends. Moreover, there were improvements in the pattern of embroidery compared to that depicted in the book. How is it possible that, when reconstructing a bridal headscarf based on the original object, the final result differs so much from the first? Are the object displayed in the museum and the one depicted in the photograph functionally the same?

The article by devoted bobbin lace maker (and, in the meaning of Gunnar Almevik, the purest kind of "professional amateur") **Angelika Nöps**, "Metal bobbin lace in Estonian folk clothing", concentrates on a type of bobbin lace thus far little studied – namely, metal bobbin lace, used mainly in making national costumes. The author identifies the items of clothing on which metal bobbin lace has been used and the Estonian regions where such use occurs.

An important issue – the origin of the lace – emerges: were they made locally or were they exported? This type of lace, once so valuable, is little employed in the national costumes made today. This is primarily due to a lack of skills but is also due to the fact that it is difficult to obtain the authentic materials. The last part of the article concentrates on ways of recreating the lace today.

Lace researcher **Jane Jõgi** concentrates in her article “Birch bark lace is not lace made of bark” on birch bark lace which has thus far been little discussed in Estonia. Since on first impression its structure resembles crochet lace or filet lace, the technique is difficult to identify, and even in literature it is only mentioned once, in passing. Birch bark lace is Estonian needle lace, which in terms of its technology resembles other European needle laces. The stitches used are the same, and similarities can be found in the crochet material as well. There are differences in some of the work stages and in the base material onto which the contour thread that gives the lace its form is tightened. While traditionally the contour thread is tightened on a strong textile or, in earlier times, also on parchment, in Estonia a strip of birch bark was used as the base material – hence the name “birch bark lace”. It has been little used in the making of national costumes – solely to decorate coifs and aprons.

Astri Kaljus discusses reconstruction work on fabrics based on the remains that were unearthed from a late twelfth century woman’s grave at Kukruse, in eastern Estonia (“Reconstructing fabrics used in the clothing of ‘Kukruse Woman’ from the late twelfth century: a crafter’s perspective”). The author aimed to achieve a visual resemblance to the historic fabric. As the burial was rich in jewellery and bronze embellishments but poor in remains of textiles, when reconstructing the clothing some reliance had to be placed upon other archaeological textile finds of the same period, and the knowledge of ancient textile technology had to be combined with contemporary techniques and technology. The author interprets the reconstruction process on the basis of her personal experience, primarily from a weaver’s perspective.

In the section called the **Practitioner’s Corner**, national costume researcher and master **Inna Raud** (MA in traditional technologies) contemplates the values associated with national costumes (“National costumes as one of the manifestations and reflections of the frame of mind of peasant culture: Interpretation based on the example of Vändra parish”). This contemporary study, making and wearing national costumes worn in 19th-century Estonian peasant culture, requires both good knowledge of the objects and an awareness of the understandings, attitudes and world view initially related to peasant culture. The world view behind historic clothing made mostly at home and by hand can now be studied only indirectly, as the structure of the family and the general way of life has changed. The historic view of the world

manifests itself in the way national costumes were made and worn, and it is influenced by the environment in which the peasants lived. Having made, after careful study of preserved objects, nine complete national costume sets worn in the parish of Vändra from beginning to end, Raud shares the ideas that occurred to her in the course of her work about the things that the clothing items – at first glance seemingly silent – tell careful viewers about the life and world of the values of the peasantry.

The evolution of ideologies for completing Estonian national costume sets is discussed, based on the example of the national costume worn in Virumaa, by experienced national costume maker **Kersti Loite** (MA in traditional technologies) and grand old man of national costume counselling **Igor Tõnurist** (“The political art of the assembly of folk costume sets”). Many single items of national costumes can be found in Estonian museum collections, but there are not many complete sets. The social requirement for the completion of national costume sets has existed only since the 1930s when a national costume advisory chamber operated in the Estonian National Museum. Tõnurist describes preferences for the assembly of sets during the Soviet period when the process was largely steered by the directors of dance celebrations; he also states the principles he would now be guided by in developing a national costume for Virumaa. While discussing these themes, issues relating to national costume patterns, suitable jewellery and different social functions of clothing sets emerged. Although the sets that appeared in the works of former ethnographers were considered objective examples throughout the Soviet era and these are still considered exemplary, Tõnurist casts light on the subjectivity and selectivity of the assembly principles of the period. He recommends that people wearing national costumes not be guided solely by the most typical examples, but be open to variations that are based on historical subject matter. He encourages the use of more diverse sources when assembling national costume sets: the written sources and materials found in museums can be taken into account, but you should also pay attention to the written descriptions of former national costumes or paintings in which these are depicted.

US log builder and renovator **Douglass C. Reed**, in his review article “The importance of the study, restoration and history of the evolution of log houses in Estonia and elsewhere in the world”, presents an overview of the global state of the study of the history of log building and the development work of the renovation of a log building, also providing an overview of his professional development, which involves being an apprentice to a provincial master, having considerable experience as a private entrepreneur in the field of log building renovation and receiving professional education in the fields of anthropology and the conservation of log buildings at George Washington University in

Washington. Having read all of the authoritative works at university, it became obvious to him that there were many gaps in the collective body of knowledge concerning the development and dissemination of log structures. To fill in the gaps, the author has made many field trips. Field work in Turkey and Southern Europe as well as Scandinavia and the Baltic States has helped him to understand that the log construction techniques characteristic of the Europeans did not remain unchanged when they reached the east coast of the USA: instead, only a small number of details and operations widely used in Europe were taken into use, and the American log structure style rapidly evolved.

These discoveries showed how erroneous it is to draw broad conclusions about the origins and dissemination of log structure technologies based on one- or two-person research efforts. It becomes clear that most American authors are not familiar with the professional training that is needed to fully understand the practical work involved in log construction.

Even in Estonia, further studies are needed to determine how barn-dwelling developed and where it originated. Due to seven centuries of foreign occupation, Estonian log building construction has adopted many different construction techniques. Hence Estonia is the most representative region in which to study the details of the overall development of log building construction and to identify the origins thereof. However, Estonia is not the only country where rich log construction traditions should be studied in greater detail: the log buildings in continental Europe and elsewhere around the world also need to be studied in more detail on a global level.

Scientific research has a remarkable influence on the study of hand-made log construction and the reintroduction of construction techniques thousands of years old where there is an abundance of toxic solutions that do not work very well with new buildings. Comprehensive global research is also important from the point of view of environmental protection, as it helps to decrease the carbon footprint of construction activities and to increase the cohesiveness of local communities. The author finds that a single worldwide organisation dedicated to the study of log building evolution should be established for the analysis and dissemination of global research results. The task of this organisation would be to determine the history of log buildings and develop restoration, forest management and timber conservation methods. This is necessary to ensure consistent and high-level training for log builders, to maintain and create better-paying jobs worldwide, to conserve log buildings that have provided shelter for millions of people up to the present day and to guarantee the efficient use of renewable natural resources.

Birch bark master **Andres Rattassepp** (MA in traditional techniques) discusses in his review article “The collection of birch bark from living trees:

Emotions, ethics, aesthetics and the law” how interest in the art of birch bark work has grown in recent years in Estonia. Training courses are being organised, and skilful masters are active in this field. However, birch bark of proper quality is needed for both tuition and craft practice. The collector has to cut the bark open with his own hand, and usually the only way is to take the bark from a tree that is still growing, as the bark is damaged when a tree is felled.

Birch bark of the best quality generally grows on the most valuable veneer log birch, which is jealously protected by the owner. However, according to the studies referred to in the article, the skilful removal of the outer layer of bark does not significantly damage the health of the tree or the quality of its timber. Hence it would be economically profitable and in every way sustainable to make use of the tree repeatedly. However, those involved need to consider the ethical, aesthetic and emotional attitudes in society, according to which the removal of birch bark from a living tree and letting it continue to grow is not acceptable.

The review article highlights that the collection of birch bark is a unique gathering method and that there is a relationship of dependence between the respective birch work skill and contemporary taboos. Having taken all of this into consideration, the author finds that today it is appropriate to remove birch bark only from trees that are marked for felling in the same year. Ratassepp’s well-reasoned compromise solution could provide food for thought for practitioners and legislators connected to other traditional skills and walks of life: consider parallel cases such as (for a long time illegal, recently tolerated for the local inhabitants) seal hunting on the island of Kihnu, the removal of bark from live pines to increase the amount of resin, the fire-fallow cultivation for experimental archaeological purposes and many other topics that generate mixed feelings among the general public.

In the overview “Balancing work and fun – the 5th international young folklorists’ conference “Folklore of Connections, Folklore of Conflicts”, young folklorists and ethnographers **Katre Koppel**, **Anastasiya Astapova**, **Aivo Põlluäär**, **Liis-Marii Roosnupp** and **Keiu Telve** write about the scientific event, which took place in 2015. Whereas previously (since 2011) the conference had been held in turn in Tartu and Vilnius, for the fifth event the Estonian Crafts Department of the University of Tartu’s Viljandi Culture Academy was included in the circle of organisers, and the young researchers met in Viljandi instead. As on previous occasions, the organisation uniting the students of both ethnology and folkloristics – *Tartu Nefa Rühm* – also contributed to the organisation. The summary features the experiences and photos of the members of the organisation.

The spontaneous conversations held during the conference gave Tartu's folklorists and ethnologists and Viljandi's craftspeople inspiration for many cooperation ideas, such as the creation of a joint master's programme (with the working title "Folklore and Heritage Studies") that will welcome its first students as soon as 2017, the joint planning and "tuning" of research topics, exchanges of tutors and students and the development of craft terminology.

Allikad / References

- Kaarma**, Melanie, **Voolmaa**, Aino 1981. *Eesti rahvarõivad*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Kokko**, Sirpa 2009. Learning Crafts as Practices of Masculinity. Finnish Male Trainee Teachers' Reflections and Experiences. – *Gender and Education* 21 (6), 721–734.
- Malinen**, Anssi 2015. Käsitöösündmus: Katse õpetada palkehitud infotehnoloogia vahendusel. – *Studia Vernacula* 6, 176–179.
- Parts**, Priit-Kalev 2013. Sissejuhatus. – *Studia Vernacula* 4, 10–22.
- Parts**, Priit-Kalev, **Rennu**, Madis, **Jääts**, Liisi, **Matsin**, Ave, **Metslang**, Joosep 2011. Developing Sustainable. – *International Journal of Heritage Studies* 17 (5), 401–425.
- Rennu**, Madis 2009. Meeskäsitöö hetkeseis ja arengud Viljandimaal. – *Studia Vernacula* 2: 83–107 = **Rennu**, Madis 2009. Men's Crafts in Viljandi County in 2008: Current Situation and Developments. – *Studia Vernacula* 1, 61–81.